

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Fattullayeva Mahzuna Maqsud qizi

Osiyo xalqaro universiteti

Annotasiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni takomillashtirish to'g'risida fikr mulohazalar bayon etilgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida zarur bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishlari va hayotga tatbiq eta olishlarida ulardagi kreativ fikrlash motivatsiyalarining o'rni va ahamiyati haqida yoritib berilgan. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash qobilyatlarini aniqlash va kreativ fikrlash motivatsiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos usullari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, metodika, tafakkur, kreativlik, belgi, mashq, fikrlash, ijodkorlik, fikrlash, erkinlik.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasini isloh qilishdagi say harakatlarining biri - bu pedagog kadrlarning zamon talablariga hamnafas tarzda faoliyat yuritishlari, har tomonlama rivojlangan komil shaxsni tarbiyalashga doir chuqur bilim, ko'nikma, malaka va madaniyatga ega bo'lishlarini talab etmoqda. Bu esa o'z-o'zidan ta'lim va tarbiya ishlarining qonuniyatlarini o'rganuvchi pedagogika faniga "kreativlik" degan tushunchani olib kirdi. Ayniqsa ilmiy bilimning bugungi kundagi rivojlanishi, kreativlikning shaxsni, jamiatni va davlatni rivojlantirishga ta'siri ushbu masalasini ilmiy pedagogik nuqtai nazardan chuqur o'rganishni talab etmoqda. Ayniqsa umumta'lim maktablarida o'qituvchi kadrlarning kreativligini rivojlantirishga bo'lgan ijtimoiy buyurtma vujudga kelmoqdaki, bu borada ilmiy pedagogik izlanishlar olib borish talab etiladi. Shu bilan bir qatorda kreativlik masalasini ilmiy tushunishda turli fikrlarning mavjudligi, yaxlit xulosaga kelinmaganligini ilmiy ishlarda ham ko'rishimiz mumkin.

Bolalarda kreativlikni rivojlantirishda asosan nimalarga e'tibor qaratishimiz lozim? Avvalo, bolalarning erkin fikrlashiga, erkin muloqotga kirishishiga sharoit yaratib berishimiz lozim. Chunki, qachonki ular o'zining fikrini bemalol boshqalarga ham yetqaza olsa, ana o'shanda o'sish uchun ilk qadam qo'yilgan hisoblanadi. O'zida bor fikrni, g'oyani qo'rqib yoki hijolat bo'lib, o'ziga ishonmay o'zgalarga yetqaza olmas ekan, bolada o'sish bo'lmaydi. Shuning bilan bir qatorda bolaning qiziqishiga ham alohida e'tibor qaratish lozim. O'quvchilar qachonki qilayotgan ishidan zavq olsa, qiziqib, maroq bilan ishlasa, ulardan ko'plab tashabbuslar chiqishi mumkin. Inson qiziqqan mashg'ulotidan aslo zerikmaydi, qancha ko'p bu ish bilan mashg'ul bo'lmasin toliqmaydi. Iloji boricha yaratishga intiladi. Yana, qachonki o'quvchilarda savollar tug'ilsa javobdan aslo qochmaslik lozim. Ular savoliga javob olsa, tushunmagan joyini to'ldirib ketsa, bu ular uchun foydali. Qo'lidan kelgancha o'qib, izlanishdan to'xtamasliklari uchun turtkidir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida asosiy e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihat, bu ularning tayyorgarlik darajasidir. Maktabga qadam qo'ygan har bir bolaning o'ziga yarasha bilimi, fikrlashi, tayyorgarligi mavjud. Hamma ham tayyorlov kurslarida yoki maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim olmagan. Shuning uchun ham ularning bilim-saviyasi bir xil emas. O'qituvchi metod, usullar qo'llashdan oldin shu jihatlarga alohida e'tibor qaratishi, sinf holatiga, bilimiga bir razm solish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda o'qituvchi qaysidir ma'lumotga aniqlik kiritish uchun ulardan yordam so'rayotgandek murojaat qilishi

yoki turli xil o'yinlar, boshqotirmalar orqali guruh bo'lib ishlashi maqsadga muvofiqdir. Bu orqali o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida kontakt o'rnatiladi. Ular o'rtasidagi o'zaro hamkorlik bilim olish jarayonida juda qo'l keladi.

Bolalarda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishda muammoli ta'limdan foydalanish samarali usullardan biri hisoblanadi. Muammoli ta'lim o'quvchilarni mantiqiy, ilmiy fikrlashga undaydi. Turli xil tadqiqotchilik metodlari, kashf etish, muammo yechimini mustaqil hal qilish kabi usullar bo'lsa, bolalarda ijodiy fikrlashni o'stiradi. Yuqoridagi metod va usullar orqali bolalarda o'quv materialiga bo'lgan ishonch paydo bo'ladi. Chunki ular nazariya va amaliyotni uyg'un holda olib borib, bilimni yanada mustahkamlaydi va natijasini o'z ko'zi bilan ko'radi. O'sha tabiiy muhitda o'zi ishtirok etadi. O'ziga bo'lgan ishonchni orttiradi. Mantiqiy, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini paydo qiladi.

O'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishda o'qituvchining roli, u e'tibor qaratishi lozim bo'lgan bir qancha jihatlar mavjud. Bu quyidagilardan iborat:

1. Ta'lim jarayonida o'qituvchining materillarni tanlashda e'tiborli bo'lishi lozim;
2. Boshlang'ich sinf o'quvchilari tayyorgarlik darajasini hisobga olish zarur;
3. O'quvchilarga yetarli darajada erkinlik berish;
4. Shuningdek, ularning kreativ fikrlarini rag'batlantirish, ularni tinglash zarur

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish ularning tasavvurini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va umumiy kognitiv rivojlanishini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlashni rivojlantirish va rivojlantirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan ba'zi strategiyalar:

1. Ochiq savollarni rag'batlantirish: talabalarga bir nechta javobga ega bo'lgan savollarni bering va ularni tanqidiy va xayoliy fikrlashga undang. Bu ularga turli imkoniyatlarni o'rganishga va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Xayoliy o'yin uchun imkoniyatlar yarating: talabalarga o'z dunyosini yaratishi va o'rganishi mumkin bo'lgan tuzilmagan o'yin bilan shug'ullanishga ruxsat bering. Bu ularning tasavvurini, hikoya qilish qobiliyatini va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

3. Qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv sinf muhitini yarating: talabalar o'z fikrlarini bildirish va tavakkal qilishda o'zlarini xavfsiz his qiladigan sinf madaniyatini yarating. Hamkorlikni va turli nuqtai nazarlarni hurmat qilishni rag'batlantiring, chunki bu o'quvchilarni turli nuqtai nazar va g'oyalarga ta'sir qilish orqali ijodiy fikrlashni kuchaytirishi mumkin.

4. San'at va hunarmandchilik faoliyatini qo'shing: talabalarni ijodkorlik va o'zini namoyon qilishni rag'batlantiradigan san'at, rasm chizish, rasm va boshqa amaliy mashg'ulotlarga jalb qiling. Ushbu tadbirlar talabalarning badiiy mahoratini rivojlantirishga va tasavvurlarini rag'batlantirishga yordam beradi.

5. Turli xil fikrlashni rag'batlantirish: talabalarga muammoning bir nechta g'oyalari va echimlarini yaratish imkoniyatlarini taqdim eting. Ularni qutidan tashqarida o'ylashga va noan'anaviy yondashuvlarni ko'rib chiqishga undang. Bu ularning moslashuvchan fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga va innovatsion yechimlarni topishga yordam beradi.

6. Qiziqish va kashfiyotni targ'ib qiling: talabalarni savollar berishga, yangi mavzularni o'rganishga va qiziqishlarini izlashga undang. Ularga yangi narsalarni o'rganish va kashf qilish uchun resurslar va imkoniyatlar bering. Bu ularning qiziqishini rivojlantirishga yordam beradi va ularni ijodiy fikrlashga undaydi.

7. Texnologiya va multimedia vositalarini birlashtirish: talabalarni ijodiy fikrlash faoliyatiga jalb qilish uchun ta'lim dasturlari, multimedia taqdimotlari va interaktiv veb-saytlar kabi texnologiyalardan foydalaning. Ushbu vositalar talabalarga o'z fikrlarini ifoda etish va muammolarni hal qilishning yangi va qiziqarli usullarini taqdim etishi mumkin.

8. Fikrlash va o'zini o'zi baholash imkoniyatlarini taqdim eting: talabalarni ijodiy fikrlash jarayoni haqida mulohaza yuritishga va o'z ishlarini baholashga undash. Bu ularga metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga va ularning kuchli tomonlari va takomillashtirish yo'nalishlari to'g'risida ko'proq xabardor bo'lishga yordam beradi.

9. Tavakkal qilish va muvaffaqiyatsizlikka bag'rikenglikni qo'llab-quvvatlash: ijodkorlik tavakkal qilishni o'z ichiga olishini va xato qilish o'quv jarayonining muhim qismi ekanligini ta'kidlang. Talabalarni muvaffaqiyatsizliklarni o'rganish imkoniyati sifatida qabul qilishga va qiyinchiliklarga dosh berishga undash.

10. Ijodkorlikni nishonlang va namoyish eting: talabalarga ko'rgazmalar, taqdimotlar yoki spektakllar kabi ijodiy ishlarini namoyish etish imkoniyatini bering. Ularning ijodini nishonlash ijodiy fikrlashning qadrini kuchaytiradi va keyingi izlanishlarni rag'batlantiradi. Ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish doimiy jarayon ekanligini unutmang.

Ushbu strategiyalarni sinf muhitiga kiritish orqali o'qituvchilar boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy salohiyatini tarbiyalash va qo'llab-quvvatlashga yordam berishlari mumkin. Bir nechta tadqiqotlar boshlang'ich maktab o'quvchilarida ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishning ijobiy ta'sirini ko'rsatdi. Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, ijodiy fikrlash bo'yicha ta'lim olgan talabalar bunday ta'lim olmaganlarga nisbatan o'z g'oyalari yuqori darajadagi o'ziga xoslik, ravonlik, moslashuvchanlik va ishlab chiqishni namoyish etishgan. Bundan tashqari, ijodiy fikrlash ta'limi muammolarni hal qilish qobiliyatining yaxshilanishi, yuqori ilmiy yutuqlar va rivojlangan ijtimoiy-emotsional rivojlanish bilan bog'liq. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish katta foyda keltiradi. Ijodkorlikni rivojlantirish orqali o'qituvchilar talabalarga innovatsion echimlarni talab qiladigan 21-asr muammolarini hal qilish uchun yaxshi jihozlanishlariga yordam berishadi. Ijodiy mutafakkurlar ko'proq moslashuvchan, o'ziga ishongan va boshqalar bilan hamkorlik qilishda yaxshiroqdir. Bundan tashqari, ijodiy fikrlash qobiliyatlari turli mavzularda o'tkaziladi va umumiy akademik ko'rsatkichlarni oshirishi mumkin.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida asosan she'rlar, masallar, ertaklar, hikoyalar, afsonalar, maqollar va topishmoqlar, ilmiy-ommabop asarlar o'qib o'rganiladi. Yuqorida

ta'kidlangan metodlardan tashqari, boshlang'ich sinf o'qish darslarida zamonaviy pedagogik texnologiya usullaridan —Aqliy hujum, —Tarmoqlash, —Guruhlar bilan ishlash, —Blits texnologiyasi kabilardan ham foydalanish yaxshi samara beradi. Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, har bir darsda qanday metoddan foydalanish, darsda qanday usullarni qo'llash o'qituvchi tomonidan oldindan belgilab olinishi va puxta ishlab chiqilishi katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jo'rayev P.X, Raximov B,X Yangi pedagogik texnologiyalar.
2. Muammoli ta'limga asoslangan o'quv-metodik qo'llanma. Fan, -2005
3. Innovatsion ta'lim texnologiyalari va pedagogik kompetenlik moduli
4. bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent-2016
5. "Pedagogik kompetentlilik va kreativlik asoslari" moduli bo'yicha
6. o'quv uslubiy qo'llanma. Toshkent -2015
7. Matchonov S. "Boshlang'ich sinflarda ona tili va uni o'qitish metodikasi" (Boshlang'ich ta'lim talabalari uchun darslik). –T.:Ishonchli hamkor,2021y.
8. Qosimova K., Matjonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. –T.: Noshir, 2009.